

๑.๑ หลักการและเหตุผล

สภาพปัญหาสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะที่ปรากฏอยู่ในสื่อแขนงต่างๆ ล้วนบ่งชี้ถึงความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและจริยธรรมของประชาชนในประเทศที่นับวันจะรุนแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ การออกกฎหมายที่เฉียบขาดรุนแรง ลงโทษผู้กระทำผิดทางศีลธรรมและจริยธรรมย่อมเป็นเพียงการแก้ไขที่ปลายเหตุและไม่ได้ช่วยพัฒนาให้ประเทศชาติเกิดสันติสุขที่ยั่งยืนแต่ประการใด ทางรอดหนึ่งที่จะสามารถช่วยป้องกันปัญหาดังกล่าวได้คือ การเริ่มปลูกฝังรากฐานทางศีลธรรมและจริยธรรมของบุคคลตั้งแต่ยังเล็กเพื่อให้เติบโตเป็นผู้มีคุณธรรมในวันข้างหน้า

เด็กปฐมวัย (หรืออายุระหว่าง ๒ - ๖ ปี) มีธรรมชาติการเรียนรู้ที่กำลังเริ่มต้นพัฒนาทักษะการคิดในเชิงนามธรรม (เช่น การกระทำที่ถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี) จึงนับได้ว่าเป็นวัยที่สำคัญต่อการเริ่มต้นส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ อย่างไรก็ตาม พบว่าเด็กในวัยนี้สามารถเรียนรู้ได้ดีจากการลงมือปฏิบัติ เพราะจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจต่อสิ่งที่ประจักษ์ด้วยตาตนเอง ดังนั้น หากต้องการส่งเสริมหรือปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมซึ่งมีลักษณะเป็น

นามธรรมสูงให้เกิดขึ้นในเด็กวัยนี้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องตระหนักต่อธรรมชาติการเรียนรู้ดังกล่าวของเด็กและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้เด็กนำตนเองเข้าสู่ประสบการณ์เรียนรู้โดยตรง

กระบวนการสร้างสรรค์นับได้ว่าเป็นรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ผ่านประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติจริง ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าโรงเรียนต่างๆ เริ่มเกิดความตื่นตัวในการนำกระบวนการสร้างสรรค์เข้าไปใช้บูรณาการกับวิชาแขนงต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เพราะนอกจากจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว ยังช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจต่อสิ่งที่เป็นเป้าหมายของแต่ละกิจกรรมได้อย่างดี รวมทั้งยังทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับพฤติกรรมตามมาอีกด้วย

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากรณีตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนที่นำกระบวนการสร้างสรรค์มาใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณธรรมของเด็กปฐมวัย โดยเลือกศึกษาจากกลุ่มแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากกรมการศาสนาและกรุงเทพมหานครว่าเป็นกลุ่มโรงเรียนตัวอย่างในแง่ของการจัดการศึกษาที่สามารถบูรณาการหลักศีลธรรมและจริยธรรมผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ต่างๆ ได้อย่างเข้ากับธรรมชาติการเรียนรู้ในแต่ละวัยของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการสังเคราะห์รูปแบบและแนวทางที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนต่างๆ ได้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติในอนาคตต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาคั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการจัดกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อ
ปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยของกลุ่มแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๒.๒ เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและแนวทางของกระบวนการ
สร้างสรรค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยคั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพการจัดกระบวนการสร้างสรรค์
เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยของกลุ่มแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ
ซึ่งประกอบด้วย โรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนทอสี และโรงเรียน
อนุบาลหนูน้อย เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและแนวทางของกระบวนการ
สร้างสรรค์ดังกล่าวที่จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ใน
โรงเรียนอื่นๆ ต่อไป

๑.๓.๑ แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ในคั้งนี้
ประกอบด้วย

๑) แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร/หลักฐาน เป็น
เอกสาร/หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ
ที่มีลักษณะเป็นกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็ก
ปฐมวัยของโรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนทอสี และโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย

๒) แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ประกอบด้วย
ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับปฐมวัยของโรงเรียนรุ่งอรุณ
โรงเรียนทอสี และโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย

๓) ตัวแปร/ประเด็นหลักที่มุ่งศึกษา ประกอบด้วย
(๑) สภาพการการจัดกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรม
ในเด็กปฐมวัย (๒) รูปแบบและแนวทางของกระบวนการสร้างสรรค์
ที่ส่งผลต่อการปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย

๔) เวลา/ช่วงเวลาในการศึกษา คือ เดือนกรกฎาคม
- ตุลาคม ๒๕๔๘ (ประมาณ ๔ เดือน)

๑.๔. นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

- **การปลูกฝังคุณธรรม** หมายถึง การจัดสภาพการเรียนรู้
เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของการมีศีลธรรมและจริยธรรมในด้าน
ต่าง ๆ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ
และพฤติกรรมที่มีลักษณะสอดคล้องกันตามมา

- **เด็กปฐมวัย** หมายถึง เด็กชายและหญิง ที่กำลังศึกษาอยู่
ในระดับชั้นอนุบาล ๑ - ๓

- **กระบวนการสร้างสรรค์** หมายถึง กระบวนการที่ถูก
ออกแบบขึ้นในรูปแบบของกิจกรรมซึ่งสอดคล้องกับวัยและธรรมชาติ
การเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมกระบวนการ โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้เข้าร่วม
กระบวนการเกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
และพฤติกรรมตามมา

- **กลุ่มแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ** หมายถึง กลุ่มโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงศึกษาธิการ และกรมการศาสนา ให้เป็นตัวอย่างสถานศึกษาที่จัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ในแต่ละวัย ซึ่งโรงเรียนดังกล่าวประกอบด้วย โรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนทอสี และโรงเรียนอนุบาล
หนูน้อย

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ผลทางตรง

- ๑) ทราบสภาพการจัดกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อปลูกฝัง คุณธรรมในเด็กปฐมวัยของกลุ่มแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ
- ๒) ได้รูปแบบและแนวทางของกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย

๑.๕.๒ ผลทางอ้อม

- ๑) เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารและครูในการพัฒนารูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์
- ๒) เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ไปประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ
- ๓) เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป

๖

การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์
ของแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ

ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ รูปแบบการจัดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยแนวพุทธ

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่ทฤษฎี หลักการ รวมถึงรูปแบบการจัดหลักสูตรที่ใช้กันตามโรงเรียนต่างๆ มีพื้นฐานมาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะในยุโรป และสหรัฐอเมริกา รวมถึงประเทศอิสราเอล อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน นักการศึกษาหลายท่านได้พยายามศึกษาและผสมผสานความรู้ตามหลักสากลเข้ากับ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต แนวคิดทางพุทธศาสนา และระบบคุณค่าของสังคมไทย เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาแนวพุทธ

การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการฝึกฝน พัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ตามหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา หรืออีกนัยหนึ่งคือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ไปพร้อมกัน โดยเน้นที่การพัฒนาปัญญาเป็นแกนหลักสำคัญของ กระบวนการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกฝนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง สามารถเข้าใจเหตุปัจจัย และแก้ไขปัญหาก็ได้ มีความประพฤติที่เป็นมาตรฐานในสังคม

มีจิตใจที่ผ่องใส เบิกบาน เป็นอิสระทั้งภายนอกและภายใน
ดับความทุกข์ ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นกับตน หรืออีกนัยหนึ่งคือ
เป็นที่พึ่งให้กับตนเองได้

๒.๒ จุดเริ่มของการศึกษา

แก่นแท้ของการศึกษา คือการพัฒนาตนโดยมีการพัฒนา
ปัญญาเป็นแกนกลาง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปภายใน
ตัวบุคคล แกนนำของกระบวนการแห่งการศึกษา ได้แก่ ความรู้
ความเข้าใจ ความคิดเห็น แนวความคิด ทศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้อง
ดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิตและสังคม สอดคล้องกับความเป็นจริง เรียกสั้นๆ
ว่า สัมมาทิฏฐิ เมื่อรู้เข้าใจ คิดเห็นดีงาม ถูกต้องครบตามความ
เป็นจริงแล้ว การคิด การพูด การกระทำ และการแสดงออก
หรือปฏิบัติการณ์ต่างๆ ก็ถูกต้องดีงาม เกื้อกูล นำไปสู่การดับทุกข์
แก้ปัญหาก็ได้

สัมมาทิฏฐิ แบ่งได้เป็น ๒ ระดับ คือ

๑. ทศนะ ความคิดเห็น แนวคิด ความคิด ทฤษฎี
ความเชื่อถือ ค่านิยม จำพวกที่เชื่อหรือยอมรับรู้การกระทำและ
ผลการกระทำของตน หรือสร้างความสำนึกในความรับผิดชอบ
ต่อการกระทำของตน เป็นความเห็นชอบตามคลองธรรม เรียกว่า
กัมมัตสกตาสัมมาทิฏฐิ เป็น สัมมาทิฏฐิระดับโลกีย์ เป็นชั้นจริยธรรม

๒. ทศนะ แนวความคิด ที่มองเห็นความเป็นไปของสิ่ง
ทั้งหลายตามธรรมแห่งเหตุปัจจัย ความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลาย

ตามสภาวะของมันหรือตามที่มันเป็น ไม่เอนเอียงไปตามความชอบ
ความชังของตน หรือตามที่ยากให้มันเป็น อยากไม่ให้มันเป็น
ความรู้ความเข้าใจสอดคล้องกับความเป็นจริงแห่งธรรมดา เรียกว่า
สัญจัญโลมิกญาณ เป็นสัมมาทิฏฐิแนวโลกุตระ เป็นขั้นสัจธรรม

อย่างไรก็ดี กระบวนการของการศึกษาภายในตัวบุคคล
จะเริ่มต้นและดำเนินไปได้ ต้องอาศัยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม
และอิทธิพลจากภายนอกเป็นแรงผลักดัน หรือเป็นปัจจัยก่อตัว
ถ้าได้รับการถ่ายทอด แนะนำชักจูง เรียนรู้จากแหล่งความรู้
ความคิดที่ถูกต้อง หรือรู้จักเลือก รู้จักมอง รู้จักเกี่ยวข้อง พิจารณา
โลกและชีวิตในทางที่ถูกต้อง ก็จะก่อให้เกิด สัมมาทิฏฐิ นำไปสู่
การศึกษาที่ถูกต้อง หรือมีการศึกษา

ดังนั้น กล่าวโดยสรุป แหล่งที่มาเบื้องต้นของการศึกษา
เรียกว่า ปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ มี ๒ อย่างคือ

๑. ปัจจัยภายนอก เรียกว่า ปรโตโฆสะ แปลว่า เสียงจาก
ผู้อื่น หรือการกระตุ้นชักจูงจากภายนอก ได้แก่ การสั่งสอนแนะนำ
การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ข่าวสาร คำชี้แจงอธิบาย
จากผู้อื่น ตลอดจนการเรียนรู้ เลียนแบบจากแหล่งต่างๆ ภายนอก
หรืออิทธิพลจากภายนอก แหล่งสำคัญของการเรียนรู้ประเภทนี้ เช่น
พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน คนแวดล้อมใกล้ชิด บุคคลมีชื่อเสียง หนังสือ
สื่อมวลชนทั้งหลาย สถาบันทางศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น
ในที่นี้หมายถึงเฉพาะที่แนะนำในทางที่ถูกต้องดีงาม ให้ความรู้
ความเข้าใจที่ถูกต้อง ปัจจัยข้อนี้ จัดเป็นองค์ประกอบภายนอก

หรือเรียกว่า ปัจจัยทางสังคม สำหรับบุคคลผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม สามารถทำหน้าที่เป็นปรโตโมสะที่ดี มีคำเรียกเฉพาะว่า กัลยาณมิตร

๒. **ปัจจัยภายใน** เรียกว่า โยนิโสมนสสิการ แปลว่า การทำในใจโดยแยบคาย ความรู้จักคิด หรือคิดเป็น หมายถึง การคิดอย่างมีระเบียบหรือคิดตามแนวทางของปัญญา คือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ เช่น ตามที่สิ่งนั้นๆ มันเป็นของมัน โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งนั้นๆ เรื่องนั้นๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วย ตัณหาอุปาทานของตนเองเข้าจับหรือเคลือบคลุม ทำให้เกิดความตึงาม และแก้ปัญหาก็ จัดเป็นองค์ประกอบภายใน หรือปัจจัยภายในตัวบุคคล และอาจเรียกได้ว่าเป็น วิธีการแห่งปัญญา

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสสิการ มี ๑๐ วิธี คือ

(๑) **วิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย** คือ พิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผลให้รู้จักสภาวะที่แท้จริงนั้นๆ หรือพิจารณาปัญหาเพื่อหาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ แนวปฏิบัติคือ คิดสืบสาวโดยถามไปที่ความสัมพันธ์ ส่งผลสืบทอดกันมา (อาจเรียกว่าวิธีคิดแบบอัทปปัจยตา) เช่น เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เป็นต้น และคิดแบบสอบสวน โดยการตั้งคำถามจากเค้าเงื่อนที่มีอยู่ เพื่อสืบมาถึงคำตอบของเงื่อนนั้นๆ

(๒) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบหรือกระจายเนื้อหา เป็นการคิดที่มุ่งให้มองและให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันเอง เช่น ความไม่มีแก่นสารหรือความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย ให้หายยึดติด ถือมันในสมมติบัญญัติ มองให้เห็น เช่น รูปกายของคนเราประกอบด้วยเนื้อหนัง กระดูก อวัยวะ ฯลฯ ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาปกติ เป็นต้น

(๓) วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ หรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา คือมองอย่างรู้ความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายที่เริ่มด้วยเหตุและปัจจัยมาปรุงแต่ง จึงเกิดเป็นผลอย่างหนึ่ง เมื่อเหตุเปลี่ยนปัจจัยเปลี่ยน ผลจึงแปรตาม ไม่คงที่ด้วยตัวของมันเอง จึงไม่สามารถคงอยู่ตลอดไป เป็นต้น จึงวางใจได้ว่า การกระทำใดๆ คือควรกระทำที่เหตุและปัจจัยหรือการแก้ปัญหาใดๆ ก็ให้เข้าใจเหตุปัจจัยทั้งหลายที่ทำให้เป็นปัญหา แล้วจัดการไปตามเหตุและปัจจัยนั้น หรือสร้างเหตุปัจจัยขึ้นใหม่ จึงจะเป็นอิสระ

(๔) วิธีคิดแบบอริยสัง หรือคิดแบบแก้ปัญหาคือเริ่มจากกำหนดรู้ปัญหาให้ชัดเจนก่อน แล้วคิดสืบค้นหาเหตุที่มาที่แท้จริง ฟังปัญหานั้นเพื่อเตรียมแก้ไข โดยมีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของตนให้แน่ชัดแล้ว จึงคิดวางวิธีปฏิบัติ เพื่อกำจัดสาเหตุของปัญหาให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตน

(๕) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย คือคิดให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหลักการกับความมุ่งหมาย เพื่อว่าเมื่อลงมือปฏิบัติ จะไม่คลาดเคลื่อนเลื่อนลอยไร้ขอบเขต และให้ตรงสู่ผลตามความมุ่งหมาย

(๖) **วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก** เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริงตามที่สิ่งนั้นๆ เป็นอยู่ทุกแง่ทุกมุม ไม่ว่าจะด้านดีหรือด้านด้อยคุณหรือโทษ เพื่อที่จะหาทางออกไปจากภาวะไม่พึงประสงค์ คือรู้จุดมุ่งหมายใหม่ที่ดีกว่า

(๗) **วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม** หรือการพิจารณาเพื่อสกัดหรือบรรเทาอันตราย เป็นขั้นฝึกหัดขัดเกลากิเลสตัดทางมิให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจ เพราะคนเราต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับวัตถุ ปัจจัย อุปกรณ์อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันตลอดเวลา เพื่อสนองความต้องการของตนเองเพื่อประโยชน์ต่อการเป็นอยู่อย่างผาสุก เกื้อกูลแก่การปฏิบัติหน้าที่ การงานการบำเพ็ญประโยชน์สุข จึงควรมุ่งเอาแต่ความสะดวกปลอดภัย แข็งแรง ทนทาน เป็นต้น นั่นคือมองที่คุณค่าแท้ ส่วนคุณค่าเทียมคือ การเสพสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้นเพื่อปรนเปรอความอยาก เป็นความรู้สึกสนุกสนาน เป็นเครื่องแสดงฐานะความโก้หรู อวดความมั่งมี มุ่งสวยหรูเด่นดัง เป็นต้น

(๘) **วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม** หรือวิธีคิดแบบเร้ากุศลหรือคิดแบบกุศลภาวนา เป็นไปเพื่อสกัดหรือบรรเทาขัดเกลาอันตราย เช่น ในการประสบสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างเดียวกันแต่บุคคลแต่ละคนนั้นรับรู้ต่างกัน เพราะสังขารการปรุงแต่งไปคนละทาง ในกรณีของเด็กๆ ควรฝึกการทำจิตใจให้ผ่องใส ด้วยการชี้ให้เห็นและพอใจในความสามารถของตนเอง พอใจในผู้อื่นและสรรพสิ่งต่างๆ ด้วยการฝึกรู้จักคุณค่าด้วยความกตัญญูบ้าง การฝึก

การทำงานง่าย ๆ ให้สำเร็จด้วยตนเองบ้าง การฝึกการให้การรับ
ให้เป็น เป็นต้น

(๙) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน คือการมีสติระลึก
รู้ตนเอง ไม่ว่าจะ เป็นกิริยาอาการ วาจา ความรู้สึก อารมณ์ใน
ขณะปัจจุบัน และรู้ความคิดของตนเองในขณะนั้น รวมทั้งรู้ว่า
ความคิดนั้นเป็นอดีตหรืออนาคตด้วย คือการตามจิตมิให้หลุดลอย
ไปช่องแหวะวนเวียนอยู่กับเรื่องราวต่างๆ อารมณ์ต่างๆ ที่เกินกว่าเรา
จะนำมาเป็นการตัดสินใจปฏิบัติกิจในขณะปัจจุบันได้ เช่น
หวนหาสิ่งที่ผ่านไปแล้วบ้าง หรือคิดล่วงหน้ากับสภาพสิ่งที่ยัง
ไม่มาบ้าง บางครั้งจึงกระทำการด้วยความเลื่อนลอย หรือด้วยความ
ฟุ้งซ่าน จึงผิดพลาดได้ง่าย เป็นการกระทำโดยประมาท

(๑๐) วิธีคิดแบบวิภาษวาท คือ การคิดแบบมองให้เห็น
ความจริงโดยแยะแยะออกให้เห็นแต่ละแง่แต่ละด้านจนครบทุกด้าน
ไม่เอาน้ำแ่งใดแ่งหนึ่งเพียงแ่งเดียวมาวินิจฉัย วิภาษวาทนั้น
ตามความหมายแปลว่าการพูดแยกแยะ พูดจำแนก หรือแสดง
คำสอนแบบวิเคราะห์ ลักษณะสำคัญของความคิดและการพูดแบบนี้
คือ การมองและแสดงความจริง โดยแยะแยะออกให้เห็นแต่ละแง่
แต่ละด้าน ไม่ด่วนตีขลุม ด่วนสรุปความหรือตัดสินดำขาว ดีชั่วไป
อย่างพรวดพราด หรือในทางตรงกันข้ามก็คือ ไม่เพิกเฉยละเลย
ไม่เอาใจใส่ จนกลายเป็นนิสัยไม่เอาเรื่องเอาราว รับรู้แต่เพียงผิวเผิน
ไม่ถือนัยสำคัญที่จะมองหาความจริงให้ครบถ้วน รอบคอบ เป็นต้น
การศึกษาจะสำเร็จผลแท้จริง บรรลุจุดมุ่งหมายได้ก็เพราะ
โยนิโสมนสิการ ซึ่งอาจให้เกิดการศึกษาได้โดยไม่มีปรโตโฆสะ

แต่ปรโตโฆสะ จะต้องนำไปสู่โยนิโสมนสิการด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลของการศึกษาที่แท้ อย่างไรก็ตาม แม้ความจริงจะเป็นเช่นนี้ก็ไม่ต้องมองข้ามความสำคัญของปรโตโฆสะ เพราะตามปกติคนที่ไม่ต้องอาศัยปรโตโฆสะเลย ใช้แต่โยนิโสมนสิการอย่างเดียว ก็มีแต่อัจฉริยบุคคลยอดเยี่ยม เช่น พระพุทธเจ้า เป็นต้น ส่วนคนทั่วไปที่เป็นส่วนใหญ่หรือคนทั้งหมดในโลก ต้องอาศัยปรโตโฆสะเป็นที่ชักนำชี้ช่องทางให้

๒.๓ กระบวนการของการศึกษา

กระบวนการของการศึกษา แบ่งได้เป็น ๓ ชั้น เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งจัดวางรูปขึ้นโดยมุ่งให้ผลเกิดขึ้นตามหลักปฏิบัติแห่งอริยมรรค ซึ่งหมายถึง ทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชน หรือ วิธีดำเนินชีวิตที่ประเสริฐนั่นเอง การฝึกฝนอบรมให้องค์ทั้ง ๘ แห่งมรรคานั้นเกิดมีและเจริญงอกงาม ใช้ประโยชน์ได้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น แก้ไขปัญหาดับทุกข์ได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับจนถึงที่สุด กล่าวคือ

๑. **อภิสัสสิกขา** คือ การฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะ หรือเรียกว่า ศีล ซึ่งเป็นกระบวนการฝึกพฤติกรรมและการติดต่อสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมหรือโลกภายนอก จนบุคคลมีความพร้อมทางความประพฤติ วินัย และความสัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐานอารยชน เป็นพื้นฐานแก่การสร้างเสริมคุณภาพจิตได้ดี ตรงกับ

สัมมาวาจา คือ การพูด หรือการแสดงออกทางวาจา ที่สุจริต ไม่ทำร้ายผู้อื่น ตรงความจริง ไม่โกหกหลอกลวง ไม่ส่อเสียด ไม่ให้ร้ายป้ายสี ไม่หยาบคาย ไม่เหลวไหล ไม่เพ้อเจ้อ เลื่อนลอย แต่สุภาพน้อมนวลชวนให้เกิดไมตรี สามัคคีกัน ถ้อยคำที่มีเหตุผล เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ก่อประโยชน์

สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำที่ดีงาม สุจริต เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทำร้ายกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีงาม ทำให้อยู่ร่วมกัน ด้วยดี ทำให้สังคมสงบสุข คือ การกระทำหรือทำการต่างๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง หรือไม่เป็นไปเพื่อการทำลายชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของผู้อื่น

สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพสุจริต ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่น ถ้าเป็นเด็ก ก็หมายความว่า ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตัวเองให้สมกับการเลี้ยงดูของพ่อแม่

๒. อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพ ของจิต หรือเรียกว่า สมาธิ หรือ กระบวนการพัฒนาจิตใจ ซึ่งมีคุณสมบัติมากมายที่พึงต้องการ เช่น เมตตา กรุณา ศรัทธา กตัญญูกตเวที ความเคารพ ความเพียร ความเข้มแข็ง อดทน ความมีสติ มีความมีสมาธิ ความร่าเริง เบิกบาน ผ่องใส สุขภาพ สุข ฯลฯ จนบุคคลมีความพร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต

และสุขภาพจิต พัฒนาถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแห่ง
การพัฒนาปัญญาได้ดี ตรงกับ

สัมมาวายามะ คือ การเพียรพยายามในทางที่ดีงาม
ชอบธรรม เพียรหลีกเลี่ยงป้องกันสิ่งชั่วร้ายอกุศลที่ยังไม่
เกิดขึ้น เพียรระเลิกกำจัดสิ่งชั่วร้ายอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว
เพียรสร้างสรรค์ สิ่งดีงามหรือกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น
เพียรส่งเสริมพัฒนาสิ่งดีงาม หรือกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
ให้เพิ่มพูนเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป จนเพียบพร้อมไพบูลย์

สัมมาสติ คือ การมีสติกำกับตัว คุมใจไว้ให้อยู่กับ
สิ่งที่เกี่ยวข้องต้องทำในเวลาหนึ่งๆ ใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงาน
ระลึกได้ถึงสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เกิดอุปสรรคเป็นประโยชน์ หรือธรรม
ที่ต้องใช้ในเรื่องนั้นๆ เวลานั้นๆ ไม่หลงไหลเลื่อนลอย
ไม่ละเลยหรือปล่อยตัวเผอเรอ โดยเฉพาะสติที่กำกับทัน
ต่อพฤติกรรมของร่างกาย ความรู้สึก สภาพจิตใจ และ
ความนึกคิดของตน ไม่ปล่อยให้อารมณ์ที่เข้ายวนหรือ
ยั่วยุมาจุดกระชากให้หลุดหลงเลื่อนลอยไปเสีย

สัมมาสมาธิ คือ ความมีจิตตั้งมั่น จิตใจดำเนินอยู่
ในกิจในงานหรือในสิ่งที่กำหนด (อารมณ์) ได้สม่ำเสมอ
แน่วแน่เป็นอันหนึ่งอันเดียว สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก
หวั่นไหว บริสุทธิ์ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว นุ่มนวล ผ่อนคลาย
ไม่เครียดกระด้าง เข้มแข็ง เอาจาน ไม่หดหู่ท้อแท้ พร้อมทั้ง
จะใช้งานทางปัญญาอย่างได้ผลดี

๓. อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกฝนอบรมทางปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้แก้ไขปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตให้บริสุทธิ์ หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ ดับกิเลสดับทุกข์ได้ เรียกว่า ปัญญา จนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญาถึงมาตรฐานของอารยชน สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา มีจิตใจผ่องใส เบิกบาน ไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดติดมั่นถือมั่นต่างๆ เป็นอิสระเสรีด้วยปัญญา อย่างแท้จริง ตรงกับ

สัมมาทิฐิ คือ ทศนะ ความคิดเห็น แนวความคิด ความเชื่อถือ ทศนคติ ค่านิยมต่างๆ ที่ตั้งามถูกต้อง มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัยสอดคล้องกับความเป็นจริง หรือตรงตามสภาวะ

สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริตริตรอง หรือคิด การต่างๆ ที่ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่เศร้าหมองขุ่นมัว เป็นไปในทางสร้างสรรค์ประโยชน์สุข เช่น คิดในทางเสียสละ หวังดี มีไมตรี ช่วยเหลือเกื้อกูล และความคิดที่บริสุทธิ์ อิงสัจจะ อิงธรรม ไม่เอนเอียง ด้วยความเห็นแก่ตัว ความคิดจะได้จะเอา หรือความเคียดแค้นชิงชัง มุ่งร้ายคิดทำลาย

หลักไตรสิกขานี้ คือกระบวนการพัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญา เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปสู่ความสมบูรณ์ คือภาวะที่เป็นผู้มีวิชาแล้ว มีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ไม่ต้องมีชีวิตอยู่โดยพึ่งพาอาศัยยอวิชา ตัณหา อุปาทาน และไม่ต้องตกอยู่ใต้อำนาจครอบงำของมันเป็นอีกต่อไป ซึ่งก็คือ การพันทุกข์ โดยกำจัดเหตุแห่งทุกข์ หรือสมุทัยได้ บรรลุจุดมุ่งหมายคือ นิโรธ เพราะปฏิบัติตามมรรคได้ครบถ้วน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หลักไตรสิกขา จัดวางขึ้นโดยอาศัยหลักปฏิบัติที่เรียกว่า อริยมรรค หมายถึง ทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชน หรือ วิธีดำเนินชีวิตที่ประเสริฐนั่นเอง ในแง่นี้ คือ การประสานระหว่างการพัฒนามนุษย์ ที่เรียกว่า สิกขา / ศึกษา กับการดำเนินชีวิตที่ดีของมนุษย์ ที่เรียกว่า มรรค ให้เป็นอันเดียวกัน คือ การดำเนินชีวิตชนิดที่มีการศึกษาพัฒนาชีวิตไปด้วยในตัว จึงจะเป็นชีวิตที่ดี

๒.๔ การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนา

ในปัจจุบัน นักการศึกษาได้นำแนวคิดพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดประชุมหารือเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธเป็นครั้งแรกในวันที่ ๒๖ - ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ และมีพระภิกษุและคฤหัสถ์ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมประชุม ประมาณ ๓๐ รูป/คน ได้ข้อสรุปเบื้องต้นถึงหลักการสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธ โดยให้คำนิยามของโรงเรียนวิถีพุทธว่า (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖ หน้า ๗) หมายถึง

โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำ**หลักธรรมพระพุทธศาสนา**มาใช้หรือ**ประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน**โดยรวมของ**สถานศึกษา** เน้นกรอบการพัฒนาตามหลัก**ไตรสิกขา**อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต

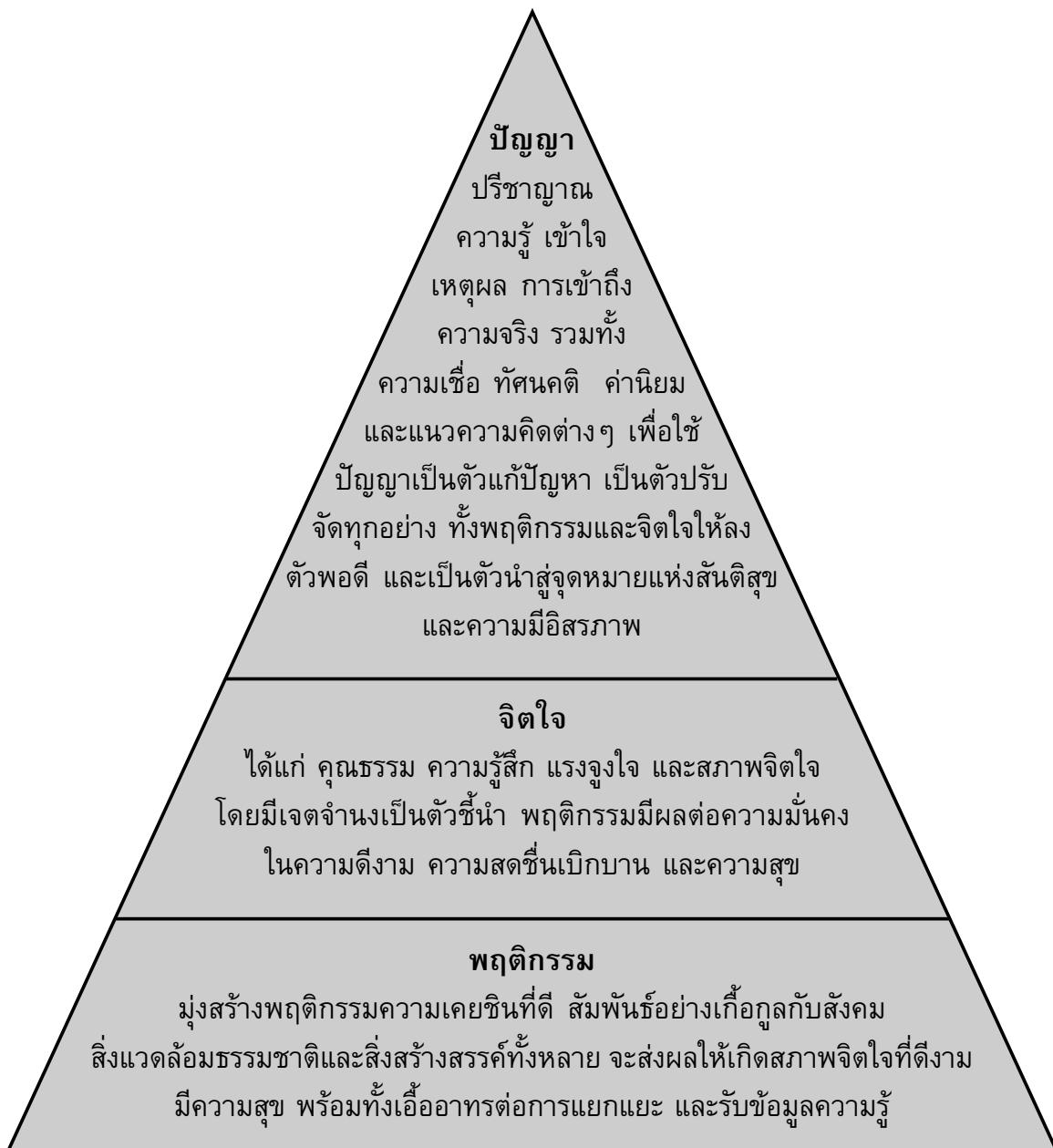
๒.๕ รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ

ลักษณะจุดเน้น

โรงเรียนวิถีพุทธมีจุดเน้นที่การนำ**หลักธรรม**มาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของ**หลักสูตรสถานศึกษา** หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้กิน อยู่ ดู ฟังเป็น กล่าวคือ ใช้**ปัญญา**และเกิด**ประโยชน์**แท้จริงต่อชีวิต

การจัดดำเนินการของสถานศึกษาจะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโมหะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวัฒนธรรมแสงปัญญา การพัฒนาผู้เรียนจะกระทำผ่านระบบ**ไตรสิกขา** ซึ่งประกอบด้วยศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม สมาธิ หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มี

ความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็น กัลยาณมิตรคนสำคัญ ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขานี้ สามารถแสดงแนวคิดได้ดังแผนภาพ ต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๑ ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)
อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖ หน้า ๙)

๒.๖ ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธจะเน้นการจัดสภาพทุกๆ ด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ โดยส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา วุฒิธรรม ๔ ประการ คือ

๑. สัปปริสสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี

๒. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษา โดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี

๓. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ พิจารณาหาเหตุผลที่ดี และถูกวิธี

๔. ธรรมานุธรรมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

การจัดสภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย

ด้านกายภาพ

สถานศึกษาจะจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาเหมาะสม หรือตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติ ชวนให้มีใจสงบ และส่งเสริมปัญญา

ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมของทั้งสถานศึกษา ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้งศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีชีวิตรู้ วัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต

ด้านการเรียนการสอน

สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทั้งนี้ กระบวนการเรียนรู้ควรมีลักษณะ "สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น" โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญา และวัฒนธรรมเมตตา

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการ

เคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู ครูต่อครู และนักเรียนต่อนักเรียนด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น

ด้านการบริหารจัดการ

สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมกับผู้ปกครอง และชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญา เข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่างๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ สถานศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาจุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งแต่ละสถานศึกษาจะมีจุดเน้นและรายละเอียดรูปแบบที่แตกต่างกันได้

การจัดสภาพในแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา ดำเนินได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ ดังเช่นการจัดด้านกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติ สภาพแวดล้อมที่ชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐานชีวิต กระตุ้นให้การกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะเป็นไปตามคุณค่าแท้ ด้านการเรียนการสอน บูรณาการพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ชัดเจน

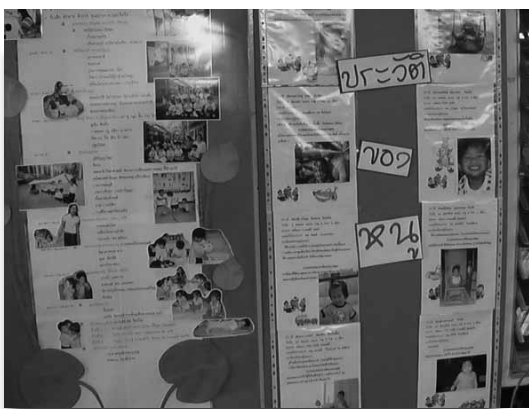
ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เอื้ออาทร เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสงปัญญา เป็นต้น

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ มีขั้นตอนสำคัญ เช่น การเตรียมการ คือ เตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนา การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาวิจิตรธรรม ในการพัฒนา ผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากรตามระบบ ไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่จัดไว้ ข้างต้น ขึ้นต่อมา คือ การดูแลสนับสนุน ใกล้ชิด ด้วยท่าทีของ ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่จะทำให้การพัฒนานักเรียนและงาน ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อจากนั้น มีการปรับปรุงและ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยอิทธิบาท ๔ และหลักอภิปญญาธรรม คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร เป็นต้น ขั้นสุดท้ายของกระบวนการบริหารแต่เป็นฐานสู่การพัฒนา ในลำดับต่อไป คือ ชั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ลักษณะการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน จะมีลักษณะของการร่วมมือทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบัน ต่างๆ ในชุมชน ด้วยศรัทธาและฉันทะ ที่จะพัฒนาทั้งนักเรียน และสังคมตามวิถีแห่งพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธแม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีงามตามวิถิพุทธ เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่ดีงาม ละ เลิกอบายมุข การถือศีล ๕ เป็นนิจ ความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ และการเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น

การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์
ของแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ

ระเบียบวิธีการวิจัย

๓.๑ กรอบแนวทางการวิจัยโดยภาพรวม

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและพัฒนา โดยมุ่งศึกษาสภาพการจัดกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยของกลุ่มแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและแนวทางของกระบวนการสร้างสรรค์ดังกล่าวสำหรับเป็นตัวอย่างให้โรงเรียนอื่นๆ ที่สนใจได้นำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางแผน กำหนดกรอบประเด็นที่มุ่งศึกษาในแต่ละวัตถุประสงค์ของการวิจัย กำหนดแหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย แนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล และแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ ๑ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ กรอบแนวทางการวิจัยในภาพรวม โครงการวิจัย "การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์"

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	ตัวแปร/ประเด็นที่มุ่งศึกษา	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ/แนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล	แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล
๑. ศึกษาสภาพการจัดกระบวนการสร้างสรรคเพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยของกลุ่มแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ	สภาพการจัดกระบวนการสร้างสรรคเพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย	๑) เอกสาร / หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ ๒) ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับปฐมวัย	- รวบรวมเอกสาร/หลักฐาน - แบบสอบถาม/สัมภาษณ์ - การสนทนากลุ่ม	- ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา - ใช้สถิติเชิงบรรยาย
๒. สังเคราะห์รูปแบบและแนวทางของกระบวนการสร้างสรรคเพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย	รูปแบบและแนวทางของกระบวนการสร้างสรรคที่ส่งผลต่อการปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย	๑) เอกสาร / หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ ๒) ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับปฐมวัย	- รวบรวมเอกสาร/หลักฐาน - แบบสอบถาม/สัมภาษณ์	- ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

๓.๒ รายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ดำเนินการกิจกรรมที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

๑) มุ่งศึกษาสภาพการจัดกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย ของกลุ่มแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ โดยปฏิบัติดังนี้

(๑) วิเคราะห์เอกสาร/หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยของโรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนทอสี และโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย

(๒) สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับปฐมวัยของโรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนทอสี และโรงเรียนหนูน้อย เกี่ยวกับสภาพการจัดกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย

๒) สังเคราะห์รูปแบบและแนวทางของกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย ของกลุ่มแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ

(๑) ประมวลข้อสรุปเกี่ยวกับสภาพการจัด กระบวนการสร้างสรรค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย

(๒) สังเคราะห์รูปแบบและแนวทางของกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย

๓) สรุปผลการวิจัย และจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

๔.๑ สภาพการจัดการศึกษาของแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนอนุบาลห้วยน้อย

เริ่มก่อตั้งปีการศึกษา ๒๕๒๓ ปัจจุบันเปิดสอนระดับเตรียมอนุบาล - ประถมศึกษาปีที่ ๓ มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น ๒๑๙ คน มีครูจำนวน ๓๑ คน

สำหรับการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย มีนักเรียนจำนวนรวม ๑๔๕ คน

แบ่งตามระดับชั้น

ชั้นอนุบาล ๑ มี ๒ ห้อง ห้องเรียนละ ๒๒ คน

ชั้นอนุบาล ๒ มี ๒ ห้อง ห้องเรียนละ ๒๔ และ ๒๕ คน

ชั้นอนุบาล ๓ มี ๒ ห้อง ห้องเรียนละ ๒๖ คน

ครูระดับชั้นอนุบาล ประกอบด้วยครูประจำชั้น ๑ คน และครูผู้ช่วย ๑ คน รวม ๒ คน เป็นเพศหญิงทั้งหมด

โรงเรียนทอสี

เริ่มก่อตั้งปีการศึกษา ๒๕๓๓ ปัจจุบันเปิดสอนระดับอนุบาล - ประถมศึกษาปีที่ ๖ มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น ๒๖๔ คน มีครูจำนวน ๓๕ คน

สำหรับการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย มีนักเรียนจำนวนรวม ๑๑๖ คน

แบ่งตามระดับชั้น

ชั้นอนุบาล ๑ มี ๒ ห้อง ห้องเรียนละ ๒๑ คน

ชั้นอนุบาล ๒ มี ๒ ห้อง ห้องเรียนละ ๒๓ คน

ชั้นอนุบาล ๓ มี ๑ ห้อง ห้องเรียนละ ๒๘ คน

ครูระดับชั้นอนุบาล ประกอบด้วยครูประจำชั้น ๑๑ คน ครูภาษาอังกฤษ ๑ คน และครูพลศึกษา ๒ คน รวม ๑๔ คน เป็นเพศหญิง ๑๓ คน เพศชาย ๑ คน

โรงเรียนรุ่งอรุณ

เริ่มก่อตั้งปีการศึกษา ๒๕๔๐ ปัจจุบันเปิดสอนระดับอนุบาล - มัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น ๙๕๐ คน มีครูจำนวน ๑๓๔ คน

สำหรับการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย มีนักเรียนจำนวนรวม ๒๒๕ คน

แบ่งตามระดับชั้น แต่ละชั้นมี ๓ ห้องเรียน ห้องเรียนละ ๒๕ คน

ครูระดับชั้นอนุบาล ประกอบด้วยครูประจำชั้น ๒ คน และครูผู้ช่วยเฉพาะชั้นอนุบาล ๑ ห้องละ ๑ คน รวม ๒๑ คน เป็นเพศหญิงทั้งหมด

๔.๒ สภาพการจัดการศึกษาระดับชั้นปฐมวัยของแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนอนุบาลหนูน้อย

การจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลหนูน้อยมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กให้เป็นคนที่สมบูรณ์ รู้จักการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ถูกต้อง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การฝึกฝนความเป็นมนุษย์ของตนเอง เพื่อให้เป็นผู้ที่สามารถพัฒนาวัตถุสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ภายนอก ให้เกิดความเจริญยิ่งๆ ขึ้นได้ นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องมีความรู้ ทั้งด้านวิชาการ และด้านวิชาชีพ เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิต และสร้างคุณประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ดังปรัชญาของโรงเรียนที่ว่า "รู้จักตนเอง เรียนรู้ โลกรอบตัว มีจริยธรรม นำความสามารถ สู่ความสุข"

กระบวนการเรียนรู้หรือกิจวัตรประจำวัน ถูกออกแบบ โดยคำนึงถึงเป้าหมายของการจัดการศึกษา ๓ ส่วน ประกอบด้วย

๑. การพัฒนาให้เด็กเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา ไปสู่ความดี โดยเด็ก ๆ ต้องฝึกมารยาท การอยู่ ร่วมกันและการปฏิบัติต่อผู้อื่น เช่น การพูดไพเราะ การกล่าวคำ ขอบคุณและขอโทษ การกราบพระ การกราบผู้ใหญ่ การดูแล สิ่งรอบตัวให้เรียบร้อย มีระเบียบสวยงาม และการฝึกพฤติกรรม การเสพบริโภคปัจจัย ๔ แต่พอดี โดยเฉพาะการรับประทานอาหาร เป็นต้น สำหรับในด้านจิตใจ จะมีการปฏิบัติฝึกจิตใจแบบง่าย ๆ

ด้วยการเดินจงกรม นั่งสมาธิ ฝึกความสงบ ฝึกการควบคุม จิตใจ และความมั่นคงของใจ เป็นต้น สำหรับด้านของ ปัญญา จะมีการให้เด็กได้ ศึกษาและเรียนรู้ธรรมชาติ รอบตัว มีการฝึกการสังเกต

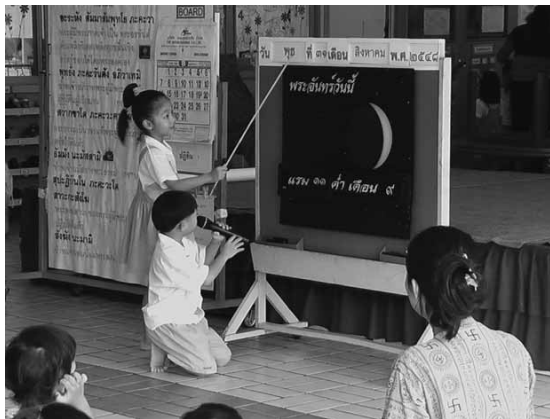
จดบันทึก รวมถึงตลอดถึงมีการฝึกวิเคราะห์กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น

๒. การพัฒนาความรู้ความเข้าใจต่อองค์ประกอบในระบบ ชีวิตแบบเป็นองค์รวม โดยนำเรื่องการรู้จักตนเอง สังคมรอบตัว ธรรมชาติ และเทคโนโลยีมาเป็นเนื้อหาแบบเรียน และบูรณาการ โดยไม่แยกหน่วยย่อย

๓. การพัฒนาด้านวิชาการและวิชาชีพ คือการพัฒนาสติปัญญา กระบวนการคิดซึ่งปรากฏอยู่ในกลุ่มทักษะ ความสามารถทางวิชาการ ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และวิทยาศาสตร์ และการพัฒนาทักษะที่จะนำไปสู่การประกอบวิชาชีพซึ่งปรากฏในกลุ่มทักษะ ความสามารถในวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาไทย ประกอบด้วย หัตถกรรม คหกรรม วรรณกรรม ศิลปกรรม กสิกรรม นาฏกรรม สถาปัตยกรรม คีตกรรมและดนตรี

โรงเรียนทอสี

การจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยของโรงเรียนทอสี มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ด้วยการปลูกฝัง ทาน ศีล ภาวนา และหน้าที่ลงในวิถีชีวิตประจำวัน โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ การที่เด็กสามารถพัฒนาตนเองด้วยศีล สมาธิ ปัญญา หรือเรียกว่าเป็นผู้มี "วิชา" และจุดมุ่งหมายรอง คือ การที่เด็กสามารถพัฒนาความรู้

ความสามารถของตนเพื่อนำไปใช้ในชีวิตร หรือเรียกว่าเป็นผู้มี "วิชา" ทั้งนี้ ครูจะต้องมองเด็กเป็น "ทรัพยากร" กล่าวคือสามารถพัฒนาเด็กในด้านวิชาการผ่านการจัดการเรียน

การสอนตามหลักธรรม ที่เรียกว่า
ปรียัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ซึ่งเน้น
กระบวนการเรียนรู้ อย่างบูรณาการ
คือ เด็กมีโอกาสได้ลงมือ ปฏิบัติจริง
และสามารถนำไปสู่การคิดวิเคราะห์

เชื่อมโยงกับประสบการณ์เรียนรู้ของตนเองได้ และมองเด็กเป็น
"ชีวิต" กล่าวคือ สามารถพัฒนาเด็ก โดยการจัดการเรียนการสอน
ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนา พฤติกรรม คุณธรรม
จริยธรรม และปัญญาของเด็ก เช่น การสร้างวินัยในตนเอง
การมีจิตใจที่มั่นคง การเข้าใจตนเองและผู้อื่น เป็นต้น

กระบวนการเรียนรู้หรือกิจวัตรประจำวัน ถูกออกแบบโดย
คำนึงถึงเป้าหมายของการจัดการศึกษา ๒ ประการ คือ

๑. เป้าหมายที่ตั้งไว้ในการพัฒนาเด็ก ทั้งพฤติกรรม จิตใจ
ปัญญา กล่าวคือ เรียนแล้วผู้เรียนพัฒนาขึ้น เรียนแล้วผู้สอน
พัฒนาขึ้น เรียนแล้วมีประโยชน์ต่อผู้อื่น เรียนแล้วเกื้อกูลต่อ
ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และเรียนแล้วเป็นฐานให้ก้าวต่อไปในความดี

๒. เป้าหมายในการพัฒนาด้านวิชาการ สาระทั้ง ๘
ที่ตอบรับกับไตรสิกขา คือ เรียนวิชาการให้ชำนาญแม่นยำ
ด้วยความเข้าใจ นำไปใช้เป็น เรียนด้วยกระบวนการทางจิต
พัฒนาจิต เพื่อก่อให้เกิดปัญญาในการสัมพันธ์กับโลก สังคม
และสิ่งแวดล้อม โดยเด็กเรียนสาระต่างๆ เพื่อตอบคำถามว่า
พวกเขาสามารถติดต่อสัมพันธ์กับโลกธรรมชาติ สังคมได้อย่างไร

ทั้งนี้ กิจวัตรของนักเรียนในระดับชั้นปฐมวัยประกอบด้วย ๔ กลุ่มใหญ่ คือ

๑. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เช่น การเล่น การทำงาน ศิลปะ

๒. กิจกรรมในการเรียน สาระวิชา

๓. กิจกรรมในชีวิตของตนเอง เช่น กินข้าว อาบน้ำ แปรงฟัน
พับผ้า ซักผ้า

๔. กิจกรรมในชีวิตเพื่อสังคม เช่น การเช็ดล้าง
การเพาะปลูก การดูแลบริการผู้ใหญ่ การเก็บโต๊ะอาหาร

โรงเรียนรุ่งอรุณ

การจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยของโรงเรียนรุ่งอรุณ มุ่งเน้นที่การพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ "เก่ง ดี มีสุข" กล่าวคือ "เก่ง" ในเรื่อง วิชาการ อาทิ ความจำ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ "ดี" ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม อาทิ ความกตัญญู ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และ "มีสุข" ซึ่งเป็นผลที่ตามมา จากความเก่งและดี นั้นเอง ทั้งนี้ ในการปลูกฝังทั้งทางด้านวิชาการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม ครูจะเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ผ่าน หลักการ "กินอยู่ ดูฟังเป็น" กล่าวคือ ออกแบบการเรียนรู้ให้ สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประจำวัน เช่น การรับประทานอาหารที่ดี มีประโยชน์ และพอเพียง กับความต้องการของร่างกาย ความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา ครู อาจารย์ เพื่อน และสิ่งแวดล้อม การเลือกรับสิ่งที่ควรดูและควรฟัง เพื่อให้เกิดประโยชน์ที่ดีแก่ตนเอง เป็นต้น

กระบวนการเรียนรู้หรือกิจวัตรประจำวัน ถูกออกแบบ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน ทั้งด้าน "ความรู้" หรือองค์ ความรู้สากล และ "การพัฒนาตน" จนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดี เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดีขึ้น ซึ่งทั้ง ๒ ด้านนี้ มีเงื่อนไข สำคัญ คือ สารวิชาควรมีที่มาที่ไปเพื่อชักจูงนักเรียนไปพบคุณค่า ที่แท้จริงของสรรพสิ่ง ภายใต้อบเชตทั้งกว้างและลึกของสาระ นั้นๆ ได้ และกระบวนการเรียนรู้จำเป็นต้องเชื่อมโยงสู่ชีวิต เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนากาย วาจา ใจ ไปสู่ปัญญาได้ด้วยตนเอง ผ่านหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ ทั้งนี้ กิจวัตรของ นักเรียนในระดับชั้นปฐมวัยประกอบด้วย ๕ กลุ่มใหญ่ คือ

๑. การเล่น ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประกอบด้วย การเล่น อย่างมีแบบแผน กติกา และการเล่นอิสระ ตามจินตนาการ

๒. กิจวัตรประจำวัน การช่วยเหลือตนเอง การดูแลรักษา ความสะอาดของร่างกาย การจัดเก็บของใช้ส่วนตัวและส่วนรวม และการรับประทานอาหาร เป็นต้น

๓. การงาน เช่น การทำอาหาร การทำงานศิลปะ หรืองาน ประดิษฐ์อื่นๆ

๔. ทักษะวิชาการและทักษะชีวิต เช่น คณิตศาสตร์ และการใช้ภาษาเพื่อพูด ฟัง อ่าน เขียน ในวิถีชีวิตประจำวัน

๕. วิถีชาวพุทธ เช่น การสวดมนต์ การรักษาศีล การฝึกกำกับตัวเองให้รู้จักจังหวะและกาลเทศะ ผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนาต่างๆ

ในการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนทอสี และโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย จะพบว่า ทั้งสามโรงเรียนต่างมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกไปพร้อมๆ กัน กล่าวคือ

๑. การพัฒนาภายในหรือการพัฒนาแก่นแท้ของชีวิต ด้วยการบูรณาการหลักไตรสิกขา (ศีลหรือพฤติกรรม สมาธิหรือ

จิตใจ และปัญญา) ลงสู่วิถีชีวิต กิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ โดยมุ่งสู่ผลหรือพัฒนาการของผู้เรียนตามหลักภาวนา ๔ (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญา ภาวนา)

๒. การพัฒนาภายนอก หรือ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของผู้เรียน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทั้งในส่วนของเนื้อหาสาระวิชาการ ทักษะการงาน และการดูแลตนเอง รวมถึงความสามารถที่จะระบุคุณค่าแท้ของสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของผู้เรียน